

Azərbaycan Respublikası
Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi

F.Köçərli adına Respublika
Uşaq Kitabxanası

Dünya ədəbiyyatı incilərini bizə bəxş edənlər

İngilis yazıçıları Alan Aleksandr Milnin 135 illiyi, Duqlas Adamsın 65 illiyi, Henri Fildinqin 310 illiyi, Conatan Sviftin 350 illiyi, Enn Faynın 70 illiyi, Amerika yazıçısı Endrü Nortonun 105 illiyi, Venesiyalı dramaturq Karlo Qoldoninin 310 illiyi, Avstraliya yazıçısı Alan Marşalın 115 illiyi, Belçika yazıçısı Moris Meterlinkin 155 illiyi, İspan yazıçısı Migel de Servantesin 470 illiyi, Amerika yazıçısı Ketrin Patersonun 85 illiyi, Alman yazıçısı Vilhelm Haufun 215 illiyi, Alman şairi Haynrix Haynenin 220 illiyi, Türk şairi Tofik Fikrətin 150 illiyi münasibətilə mərkəzi kitabxanaların uşaq şöbələri, MKS-nin şəhər, qəsəbə, kənd kitabxana filialları üçün hazırlanmış metodik vəsait

Bakı-2017

Tərtibçilər:

**Lalə Qəmbərova
Sevil Əhmədova**

**İxtisas redaktoru və
buraxılışa məsul:**

Şəhla Qəmbərova
Əməkdar Mədəniyyət işçisi

Dünya ədəbiyyatı incilərini bizə bəxş edənlər: metodik vəsait
tərt. ed.: L.Qəmbərova; ix. red. və burax. məsul Ş.Qəmbərova;
F.Köçərli adına Respublika Uşaq Kitabxanası.- Bakı, 2017.-43
s.

©F. Köçərli adına Respublika Uşaq Kitabxanası, 2017

Tərtibçidən

Dünya ədəbiyyatı yarandığı gündən müxtəlif, fərqli yollarla inkişaf etmiş, bizim günümüzdə çoxşaxəli, çoxçalarlı bir mənəvi fenomen şəklində gəlib çatmışdır.

Dünya ədəbiyyatı eyni zamanda həm də çox maraqlı formalara malikdir. Tarixin müxtəlif kəsiklərində, dünyanın fərqli ölkələrində bədii ədəbiyyat fərqli janrlarda, ədəbi növlərdə və bədii formalarda yaranıb inkişaf etmişdir.

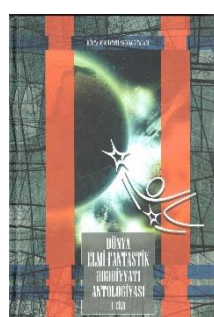
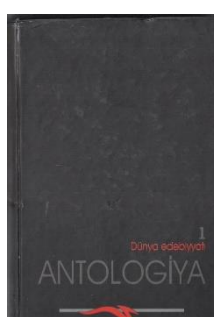
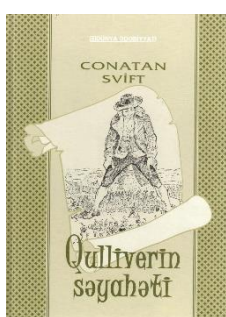
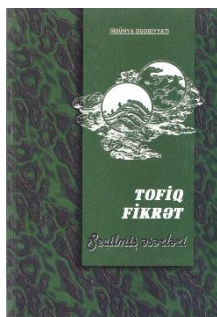
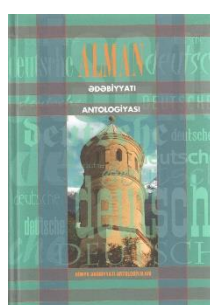
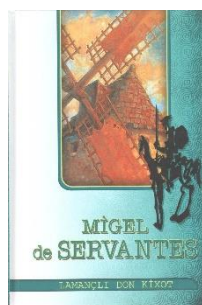
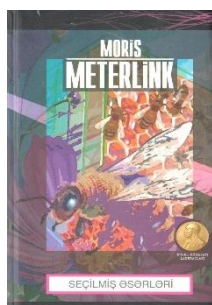
XVIII əsrin sonları - XIX əsrin əvvəllərində Qərbi Avropa ədəbiyyatlarında romantizm və tənqidi realizm ədəbi cərəyanları sürətlə inkişaf etdiyi dövrdə nağıl janrı ən populyar ədəbi növlərdən biri oldu. XIX əsrin 60-70-ci illərinə qədər Qərbi Avropa yazılı bədii ədəbiyyatında nağıl janrı geniş şəkildə işlənmiş və cilalanmış, böyük bir inkişaf yolu keçmiş, kifayət qədər təcrübə toplamışdır.

Kitabxanada yubileyi qeyd edilən dünya ədəbiyyatı yazıçılarının kitabları haqqında oxucuları tanış etmək məqsədilə mütəmadi olaraq maraqlı tədbirlər keçirilir, sərgilər təşkil olunur, icmallar hazırlanır.

F.Köçərli adına respublika uşaq kitabxanasının elmi metodika şöbəsinin tərtib etdiyi əlamətdar və tarixi günlər təqviminə əsasən 2017-ci ildə yubileyləri qeyd olunacaq xarici yazıçılarımız bunlardır: ingilis yazıçıları Alan Aleksandr Milnin 135 illiyi, Duqlas Adamsın 65 illiyi, Henri Fildinqin 310 illiyi, Conatan Sviftin 350 illiyi, Enn Faynın 70 illiyi, Amerika yazıçısı Andre Nortonun 105 illiyi, Venesiyalı dramaturq Karlo Qoldoninin 310 illiyi, Avstraliya yazıçısı Alan Marşalın 115 illiyi, Belçika yazıçısı Moris Meterlinkin 155 illiyi, İspan yazıçısı Migel de Servantesin 470 illiyi, Amerika yazıçısı Ketrin Patersonun 85 illiyi, Alman yazıçısı Vilhelm Haufun 215 illiyi, Alman şairi Haynrix Haynenin 220 illiyi, Türk şairi Tofik

Fikrətin 150 illiyi. Kitabxanada bu yubilyarlarla bağlı müxtəlif tədbirlər, viktorinalar, səhərciklər, ədəbi-bədii gecələr, kitab sərgilərinin keçirilməsi məqsəduyğundur. Bu yubilyarlar haqqında kitabxanada “**Dünya ədəbiyyatı incilərini bizə bəxş edənlər**” başlıqlı sərgi təşkil olunur.

Dünya ədəbiyyatı incilərini bizə bəxş edənlər

Alan Aleksandr Miln – 135

Alan Aleksandr Miln 18 yanvar 1882-ci ildə London şəhərində anadan olmuşdur. O, atası Con Milnin sahiblik etdiyi kiçik özəl məktəbdə oxumuş, 1889-1890-cı illərdə onun müəllimlərindən biri Herbert Uels olmuşdur. O, Vestmint məktəbinə daxil olmuş, daha sonra Kembric Universitetinin Triniti kollecində 1900-1903-cü illərdə riyaziyyat fakültəsində oxumuşdur. Tələbəlik illəri vaxtı qardaşı Kent ilə birlikdə “Qrant” qəzetinə məqalələr yazmışdır. Onun məqalələri Britaniyanın yumoristik “Panç” jurnalı tərəfindən bəyənilmiş və o, sonra jurnalda redaktorun köməkçisi işləmişdir. A. A. Miln Birinci Dünya müharibəsində Britaniya ordusunun zabiti kimi iştirak etmişdir. O, Britaniya kəşfiyyatının təbliğat bölməsi Mİ 7 üçün çalışmışdır.

A.A.Miln uşaqlar üçün “Uşaqların qalereyası” (1925), “Vinni-Pux” (1926), “Pərgü küncündə ev” (1928) kitablarını yazmışdır. A.A.Milnin “Vinni-Pux” kitabı çapdan çıxmamışdan əvvəl, o, kifayət qədər tanınmış dramaturq idi, lakin “Vinni-Pux” uğuru elə geniş miqyas almışdır ki, onun digər əsərlərini ötüb keçmişdir. O, “Vinni-Pux” kitabını oğlu Kristofer Robin Milnə həsr etmişdir.

A.A.Miln yanvar ayının 31-i 1956-cı ildə 74 yaşında vəfat etmişdir.

Kitabxanaçı: *Kitabxanada A.A.Milni kiçik yaşlı oxuculara tanımaq, qələmə aldığı əsərlərlə yaxından tanış etmək üçün yazığının məşhur nağılı olan “Vinni Pux” adlı səhərcik təşkil olunur, sonra balacalar nağıl otağında “Vinni Pux” cizgi filminə tamaşa edirlər..*

Ədəbiyyat:

Əsərləri:

Я был однажды в доме : Стихи для детей для младшего школьного возраста. - Ленинград : Детская Литература, 1987. - 108, [2] с.

Винни - Пух и все- все- все : Для младшего и среднего возраста. - Баку : Гянджлик, 1984. - 138 с.

Повести о Винни - Пухе : Стихи для детей. Сборник - М. : Радуга, 1983. - 448 с. : ил.

Haqqında:

Милн Алан Александр // ru.wikipedia.org

Duqlas Adams – 65

Böyük ingilis yazıçısı, dramaturqu, ssenaristi, bir çox yumoristik, fantastik əsərlərinin müəllifi Duqlas Noel Adams 11 mart 1952-ci ildə Böyük Britaniyanın Kembric şəhərində anadan olmuşdur. O, Brentvudda məktəbə getmiş, daha sonra kollecdə oxumuşdur. 1974-cü ildə bakalavr, sonra magistr təhsili almışdır. Onun ixtisası ingilis ədəbiyyatı olmuşdur. 1982-ci ildə D. Adamsın kitabları ilk dəfə “Nyu York Tayms” qəzetində “Ən yaxşılardan yaxşısı” siyahısına daxil olmuşdur. O, belə böyük bir uğura ilk dəfə böyük ingilis yazıçısı Yan Fleminqdən sonra nail olmuşdur. 1984-cü ildə D. Adamsın Con Loydla birlikdə “Lifin mənası” adlı kitabı çapdan çıxmış, böyük uğur qazanmış və buna görə də 1990-cı ildə kitabın ikinci hissəsi nəşr olunmuşdur. 1987-ci ildə D.Adams başqa janrlarda da öz qüvvəsini sınınamışdır. O, mistik, dedektiv, yumor janrının qarışığı kimi “Dedektiv Dirk Centliyin agentliyi” kitabını

yazmışdır. Kitab elə də böyük nailliyət qazanmasa da, 1988-ci ildə kitabın ikinci hissəsi “Uzun çay süfrəsi” adı ilə nəşr olunmuşdur. D.Adams 1990–cı ildə nəslə kəsilməkdə olan heyvanlar haqqında “Görmək üçün son şans” kitabını yazmışdır. D.Adams həmçinin bir çox kompüter oyunlarının müəllifi kimi tanınmışdır.

D.Adams 11 may 2001-ci ildə ürək çatışmamazlığından 49 yaşında öz evində Santa-Barbarada vəfat etmişdir.

Kitabxanaçı: *Uşaqları Duqlas Noel Adamsın yaradıcılığı, əsərləri ilə yaxından tanış etmək məqsədilə kitabxanada yazıçının kitablarından ibarət sərgi təşkil olunur, həmçinin bu sərgidə yazıçı haqqında dövrü mətbuatda çıxan məqalələr də öz yerini alır.*

Haqqında:

Адамс Дуглас // ru.wikipedia.org

Дуглас Адамс // fantlab.ru

Henri Fildinq – 310

XVIII əsrin böyük ingilis yazıçılarından biri olan Henri Fildinq 22 aprel 1707-ci ildə İngiltərədə anadan olmuşdur. Onun atası əsilzadə zadəgan idi, orduda xidmət etmiş, 1711-ci ildə general rütbəsində istefaya çıxmışdır.

H.Fildinq orta təhsilini (1719-1725) İngiltərənin aristokratik məktəblərinin birində almışdır. O, Leyden universitetində (1728-1730) iki il təhsil almış, lakin kifayət qədər maddi vəsaiti olmadığından Londona qayıtmağa məcbur olmuşdur. Bir müddət sonra o, teatr üçün satiralar yazmağa başlamışdır. Lakin o dövrdə siyasi mövzuda satira yazmaq qadağan idi. Buna görə də Fildinq teatrı qoyub, hüquq sahəsində karyerasını davam etmişdir. O, 1737-ci ildə Tempəl universitetinə daxil olmuş, 1740-cı ildə vəkil adını almışdır. Sonra o, Londonun baş hakimi seçilmişdir. H. Fildinq XVIII əsrdə Londonun ən yaxşı, ədalətli hakimlərindən biri olmuşdur.

O, XVIII əsrin 40-cı illərində romanlar yazmağa başlamışdır. Böyük yazıçıya şöhrəti onun dramaturgiyası və publisistik əsərləri deyil, üç əsas romanı gətirmişdir: “Jozef Endryus və onun dostu Abraham Adamsın macərə tarixi” (1742), “Tom Consun tarixi” (1749), “Amelia” (1751). İnsan təbiətinin problemi onun yaradıcılığında əsas yer tutmuşdur.

H. Fildinq öz ədəbi nailiyyətlərindən başqa hüquq-mühafizə orqanlarının tarixində əhəmiyyətli yer tutmuşdur. O, qardaşı Conla birlikdə londonluların adlandırdığı ilk polis bölməsi adlanan Bou-Strit təşkilatını yaratmış, məhkumların saxlanma şəraiti və məhkəmə sisteminin yaxşılaşdırılması üçün bir çox işlər görmüşdür.

Sağlamlıq vəziyyətinin sürətlə pisləşməsinə görə o, 1754-cü ildə müalicə üçün Portuqaliyaya getmişdir. H. Fildinq

Lissabonda 2 ay yaşadıqdan sonra vəfat etmişdir. O “Lissabona səfər” adlı əsərində həyatının son günlərini qeyd etmişdir.

H. Fildinq dünya ədəbiyyatında öz dramaturgiyası, yumor və satira sənətkarlığı ilə tanınmışdır. O, həmçinin realist romanın banilərindən biri hesab olunurdu.

Kitabxanada yazıçının yaradıcılığını oxuculara daha yaxından tanımaq məqsədilə onun kitablarından ibarət sərgi təşkil olunur. Kitabxanaçı sərgi ətrafında oxucularla yazıçının kitablarını müzakirə edir.

Haqqında:

Генри Филдинг // ru.wikipedia.org

Люди // www.peoples.ru

Conatan Svift – 350

Conatan Svift (1667-1745) əziyyətlər, həyəcanlar, məyusluq və əzablarla dolu uzun və ağır bir həyat keçirmişdir.

Yazıçının atası çörək pulu qazanmaq üçün arvadı ilə birlikdə İngiltərədən İrlandiyanın paytaxtı Dublin şəhərinə köçmüşdü. Hələ oğlu dünyaya gəlməmişdən bir neçə ay əvvəl amansız ölüm onu qəbrə aparmış və onun xatirəsinə oğlu da, Conatan adlandırılmışdır. Yaşamaq üçün heç bir vəsaiti olmayan ana, körpəsilə tək qalmışdır.

Sviftin uşaqlığı ağır keçmişdi. Uzun illər boyu ehtiyac içində yaşamış, varlı qohumlarının verdikləri cüzi yardım ilə dolanmışdır. Svift on dörd yaşında məktəbi qurtarıb, Dublin universitetinə daxil olmuşdu ki, həmin universitetdə hələ orta əsr qaydaları hökm sürürdü.

Universitet yoldaşları sonradan xatırlayıb göstərmişlər ki, hələ o illərdə Svift öz hazırcavablığı, tutarlı söz deməsi, müstəqil və qəti bir səciyyəyə malik olması ilə hamıdan seçilirdi.

Universitetdə keçilən bütün fənlərdən o, ən çox şeir və tarixlə maraqlanmış, əsas fənn olan din dərslərindən isə “səliqəsiz” qiyməti almışdır.

1688-ci ildə Svift, universiteti qurtarmağa imkanı olmadığından, İngiltərəyə getmişdir. Svift xeyli əlləşdikdən sonra axırda nüfuzlu bir əyan olan ser Vilyam Templin yanında katiblik vəzifəsinə qəbul olunmuşdur.

1692-ci ildə Svift magistr elmi dərəcəsinə dissertasiya müdafiə etmiş və bu, ona kilsədə vəzifə sahibi olmaq hüququ vermişdir.

1704-cü ildə Svift imzasız olaraq “İnsan cinsinin ümumi təkmilləşməsi üçün yazılmış çəllək nağılı” adlı kitabını nəşr etdirdi.

“Çəllək nağılı”- ingilis xalq ifadəsi olub, mənası boş-boşuna danışmaq, çərənçilik etmək deməkdir.

Svift bu kitabda insan axmaqlığının cürbəcür şəkillərini amansızcasına lağa qoymuş, bu axmaqlıqlar içərisinə o, birinci növbədə səmərəsiz dini mübahisələri, istedadsız yazıçıların və satqın tənqidçilərin əsərlərini, nüfuzlu və qüdrətli adamların qarşısında yaltaqlığı və sairəni daxil etmişdir.

Amma “Çəllək nağılı” nın başlıca mövzusu İngiltərədə ən çox yayılmış olan hər üç dini cərəyanın: anqlikan, katolik və protestant kilsələrinin kəskin satira atəşinə tutulmasından ibarətdir.

1715-ci ildən 1723-cü ilə qədər Svift, demək olar ki, əsla ayrılmadan Dublində qaldı. 1724-cü ildə, əlli səkkiz yaşında ikən, o yenidən siyasi mübarizənin mərkəzində durdu. Bu dəfə Svift özünün bütün qüvvəsini, bu illər ərzində çox yaxınlaşmış olduğu İrlandiya xalqının müdafiəsinə sərf etdi.

Sviftin ömrünün son illəri ağır və iztirablı xəstəliklə fasiləsiz mübarizədə keçmişdir. Onu, hələ gənc yaşlarından incidən başgicəllənməsi və başağrıları tez-tez tuturdu. Ömrünün

axırlarına doğru o, xüsusilə qaraqabaq və yovuşmaz olub, günlərini tənhalıq içərisində keçirmiş, ən yaxın adamlarını belə qəbul etməmişdir. O, huşsuz və yaddaşsız olmağa başlamışdır. Yaddaşı o qədər zəifləmişdi ki, hətta kitab da oxuya bilmirdi. Bir dəfə gəzinti vaxtı Svift bir qarağacın qurumaqda olan təpəsinə baxıb, yanındakına demişdi: “Bax, mən də bu cür – başdan öləcəyəm”.

Svift 1745-ci ildə, yetmiş səkkiz yaşında vəfat etdi. Qoyduğu vəsiyyətnaməyə görə, o, Dublin kilsəsində dəfn edildi. Qəbirdaşında özünün yazıb qoyduğu bu sözlər həkk edildi: “Burada, həmin kafedral kilsənin dekanı Conatan Sviftin cəsədi dəfn edilmişdir. Amansız qəzəb daha onun qəlbini parçalamır. Keç, ey yolçu, bacarsan, qüdrətli azadlığın coşqun mübarizini təqlid et”.

Kitabxanada keçirilən maraqlı tədbirlərdən biri də “yazıçının əsərinin təhlili”dir. Conatan Sviftin “Qulliverin səyahəti” romanını təhlil etmək üçün iştirakçılar səhnəyə dəvət olunur.

I İştirakçı: XVIII əsrin böyük ingilis yazıçısı Conatan Svift öz satirik romanı olan “Qulliverin səyahəti” ilə bütün dünyada şöhrət qazanmışdır.

Bu qəzəbli və coşqun əsərində yazıçı öz zamanındakı burjuavdovryan İngiltərənin dövlət quruluşunu, ictimai qaydalarını və adətlərini amansız bir surətdə lağa qoymuş və qamçılamışdı. O, hakim siniflərin parazitliyini və varlıların riyakarlığını, amansızlığını, öz mənfəətlərini, güdmələrini, eqoizmini ifşa etmişdi.

II İştirakçı: Sviftin xəyal və icad qüdrəti, doğrudan da, tükənməzdir. Onun Qulliverinin başına nələr gəlmir! Ömrü boyu nə cür əngəllərlə qarşılaşmır! Amma hər bir vəziyyətdə istər gülünc, istərsə də acınacaqlı olsun, o, XVIII əsr orta hallı ingilis üçün tipik keyfiyyətlər olan mühakimə və soyuqqanlılığını heç

bir zaman itirməmişdir. Ancaq Qulliverin bəzən sakit və təmkinli danışıqlarında məzəli yumor qığılımları parıldamış, bu zaman biz Sviftin özünün istehzalı səsini eşitmişik; sanki o, macal tapıb, öz sadədil qəhrəmanının arxasından boylanmışdır. Hərdən isə, Svift öz qəzəbini saxlaya bilməyib, Qulliveri tamamilə yaddan çıxarmış və zəhərli kinayə, acı sarkazm silahını mükəmməl işlədən amansız bir hakimə çevrilmişdir.

Müəllif öz romanını yazarkən, xalq nağıllarında cırdanlarla nəhənglər barədə, axmaqlar və yalançılar haqda olan motiv və surətlərdən, eləcə də XVIII əsr İngiltərəsində çox geniş yayılmış olan həqiqi və uydurma səyahətnamələrdən istifadə etmişdir. Bütün bunlar Sviftin əsərini o dərəcədə maraqlı və əyləndirici etmişdir ki, satirik fəlsəfi roman-son dərəcə dərin mənalı və ciddi bir roman olan bu əsər, eyni zamanda ən şən, sevimli və geniş yayılmış bir uşaq kitabı olmuşdur.

I İştirakçı: Sviftin bütün başqa əsərləri kimi, bu kitab da imzasız nəşr edilmişdi. Hətta 1726-cı ildə romanın əlyazmasını “naməlum şəxsdən” almış olan naşir özü də bunun müəllifinin kim olduğunu bilməmişdir.

“Qulliver” oxucuları hər şeydən əvvəl öz qeyri-adi süjetilə, qəhrəmanın liliputlar və nəhənglər, laputalılar və quiqnqlar arasında olduğu zaman aldığı təəssüratın heyrətverici dərəcədə dürüst düşünülmüş təsvirlərlə cəlb etmişdir. Bir çoxları “Qulliveri” əyləncəli, gülməli bir nağıl kimi başa düşüb, bu fantastik əhvalatda dərin bir məna olduğunu, İngiltərənin qayda-qanunlarının adət və siyasətinin amansız satira atəşinə tutulduğunu dərk etməmişlər.

Sviftinin yaşının keçmiş olduğu bir vaxtda yaratdığı “Qulliverin səyahəti” yazığının həyatı haqda uzun illər boyu düşüncələrinin məhsuludur.

Çox qəribə fantastika hələ romanın birinci səhifələrindən, Qulliverin gəmi batdıqdan sonra, altı düymə boyda xırdaca adamlara əsir düşməsi ilə başlanmışdı.

Romanın birinci hissəsində, Qulliverin nəhənglər ölkəsindəki macəraları təsvir edildikdə, Svift İngiltərənin siyasi və ictimai həyatının daha ayrı-ayrı nöqsanlarını və hökmdarlarını deyil, bütünlüklə idarə sistemini və dövlət quruluşunu tənqid etmişdir. Qulliver özü indi miskin bir liliputa dönüb, bu nəhənglər aləmində bir çox əzab və əziyyətlər çəkmişdir.

II İştirakçı: “Səyahətin” ikinci hissəsində mərkəzi yeri, Qulliverin nəhənglər kralı ilə söhbəti tutur ki, burada Qulliver İngiltərənin qanun və adətlərindən ətraflı danışmışdı. Liliputların həyatı Qulliverə nə qədər miskin görünürdüsə, nəhənglər kralına da insanların həyatı o qədər miskin görünmüşdür.

Bu ağıllı, məlumatlı padşahın dililə Svift dövlət və siyasi xadimlərin satqınlığını, mənəfpərəstliyini ifşa etmiş; seçicilərin rəyini satın almaq və hər cür sui-istifadələr üçün geniş imkan verən ingilis seçki qanunlarını pisləmiş; onun fikrincə, nöqsanlı olan İngiltərənin parlament quruluşunu tənqid etmişdir ki, burada palata üzvləri azad seçki yolu ilə deyil, irsiyyət qaydasilə təyin edilmişlər; məhkəmə süründürüçülüyünü və hoqqabazlıqlarını, ölkə üçün ağır yük olan qanlı müharibələri, gənclərdə eqoist meyllər və pis adətlərin inkişafına geniş imkan verən tərbiyə, təlim üsullarını və sairəni qamçılamişdır.

I İştirakçı: Romanın üçüncü hissəsində Qulliverin cürbəcür uydurma ölkələrə-Laputaya, Balnibarbiyə, Laqqneqqə, Qlabbdobdribə, eləcə də Yaponiyaya səyahətini təsvir edən fəsillərdə də biz həmin fikirlərə daha kəskin bir şəkildə rast gəlirik. Qulliver Balnibarbidə olduğu zaman, yerli filosoflarla görüşmüşdür. Qulliver söyləmişdi: “Bədbəxtlər elə üsullar axtarır ki, onların vasitəsilə padşahları inandırınlar, onlar da öz

nədimlərini ağıllı, qabiliyyətli və xeyirxah adamların içərisindən seçsintlər, nazirləri ümumi rifahın qayğısına qalmağa öyrətsintlər, yalnız cəmiyyətə görkəmli xidmətlər göstərən adamları mükafatlandırısınlar; padşahları inandırsınlar ki, onların həqiqi mənfəətləri ləyaqətli adamlara tapşırılmalıdır”.

Svift bu xəyalpərəstlərin baş tuta bilməyəcək planlarını kinayəli bir surətdə saya-saya, sətirlərəarası özünün insan həyatının və dövlətin qurulması barədə müsbət görüşlərini söyləmişdir. O istəyirdi ki, vətəndaşlar cəmiyyət qarşısında boclarını qorxu və zorla deyil, yüksək şüurluluq və öz yaxın adamlarına qarşı duyduqları məsuliyyət hissilə yerinə yetirsinlər.

O, arzu edirdi ki, insanın ləyaqəti onun sərvəti və rütbəsilə deyil, ağılı və mənəvi keyfiyyətlərilə, öz fəaliyyəti sayəsində insanlara verdiyi həqiqi fayda ilə ölçülsün.

Svift bütün kitab boyu mütləqiyyət və zorakılığın cürbəcür təzahürlərini ifşa edə-edə xəyalları növbə ilə Qulliverin qarşısından gəlib-keçən, Roma respublikası qəhrəmanları haqqında heyranlıqla danışmışdır. “Mən hər şeydən artıq zalım və cəllad hökmdarları tələf etmiş, azadlığı və məzlum xalqların tapdanmış hüququnu bərpa etmiş adamların simalarına baxmaqdan ləzzət alırdım”. Sviftin rəyinə görə, zəhmətkeş xalq-nemətlər yaradan adamlar ən dərin hörmətə layiqdirlər: “Eyni tarlada bir sünbül və ya bir ot əvəzinə ikisini bitirməyi bacaran hər kəs insanlığa və öz vətəninə bütün siyasətçilərin bir yerdə etdiklərindən daha artıq xidmət etmiş olur”.

Öz müasirlərindən yüksəkdə durmasına və onlardan uzağı görməsinə baxmayaraq, Svift dünyada hökm sürən şəri necə aradan qaldırmaq və ictimai adətləri necə yaxşılaşdırmaq sualına tam aydın bir cavab tapa bilməmişdir.

Xalqın iztirab və bədbəxtliklərində və öz mənfəətlərini güdən hökmdarları, saray adamlarını və acgöz varlıları

təqsirləndirmişdir. “Hər varlığının müqabilində mindən artıq yoxsul var. Açıq-aşkar söyləmək olar ki, bizim xalqın çox böyük əksəriyyəti miskin həyat keçirir”. Svift Qulliverin dililə məsləhət görür ki: “padşahların və nazirlərin köməyi olmadan da keçinmək mümkün ikən, onlara etibar edilməməlidir”.

Conatan Svift yalnız orta əsr alimlərinə, dvoryanlıq və ruhaniliyin tüfeyliliyinə, saray adamlarının padşahlar qarşısında pərəstişkarlığına, sxolastik saxta elmə istehza etməklə kifayətlənməyib, xalq üçün yeni istismar növləri və yeni məhrumiyyətlər, iztirablar və fəlakətlər gətirən burjuva münasibətinə də istehza edirdi. Svifti xüsusən mənfəətpərəst adamların şəərəfsizcəsinə qazanc güdmələri, müstəmləkə qarətlərinin, sənaye və ticarətin onlar üçün yaratdığı bütün imkanlardan pul çıxarmaq cəhdləri həddən çox qəzəbləndirmişdi.

II İştirakçı: Romanın dördüncü hissəsində qəhrəman xəyali quiqnmlar ölkəsinə düşmüşdür. Qulliverin atlar ölkəsində olmasını təsvir edərək, məyus olmuş və yorulmuş Svift öz hazırcavablığına tam sərbəstlik vermiş, həmvətənlərinə sübut etməyə çalışırdı ki, onların həyatı qeyri-insani, çox pis, çox haqsız və amansız qurulmuşdur.

Öz zamanındakı İngiltərənin bütün nöqsanlarını qorxmadan açıb göstərən, “qüdrətli azadlığın coşqun mübarizi”, aqlın, ədalətin tərəfdarı və parlaq satirik olan Conatan Svift qabaqcıl insanlıq üçün bu gün də əzizdir. Onun qəzəbli və coşqun kitabı, indi də milyonlarla oxucuların qəlbində xalqa zülm edənlərə, zorakılığa və şəərə qarşı qəzəb hissi oyadır.

Əsərləri:

Qulliverin səyahətləri. - Bakı : Altun Kitab, 2014. - 112 s. - (Məktəblinin kitabxanası. Dünya ədəbiyyatından seçmələr).
Qulliverin səyahəti. – Bakı : Öndər, 2004. – 344 s.

İngilis dilində:

Swift J. *Guliver's travels*. - Bakı : GAPP-POLIGRAF, 2004. - 328 p.

Haqqında:

Conatan Svift və onun “Qulliverin səyahəti” romanı : “Qulliverin səyahəti” romanına ön söz // Svift C. Qulliverin səyahəti. – Bakı : Öndər, 2004. – S.3-18.

Rus dilində:

Джонатан Свифт // ru.wikipedia.org

Endrü Norton – 105

Fantastika janrının böyük yazarı, 20-dən çox mükafatın laureatçısı Endrü Norton 17 fevral 1912-ci ildə Klivlenddə, ştat Oqayoda anadan olmuşdur. O, məktəbdə tez-tez kitabxanalara baş çəkmiş, çox oxumuş, məktəbdə divar qəzetinin redaktoru kimi çalışmış və bu qəzet üçün özünün birinci nağıllarını yazmışdır. Endrü Norton 1930-1932-ci illərdə Vestern universitetində təhsil almış, 20 il Klivlend ictimai kitabxanasında işləmişdir. O, 1950-1956-cı illərdə Cırtanpress nəşriyyatının redaktoru kimi fəaliyyət göstərmişdir. E. Norton birinci kitabını hərbi roman janrında 1934-cü ildə yazmış və “Şahzadənin əmri” adı ilə çap etmişdir. O, 1947-ci ildə əsərlərini fantastik janrda yazmağa başlamışdır. Nortonun yaradıcılığında fantastik janrda yazılmış romanları içərisində ən məşhurları bunlardır: Kraterin insanları, Ulduzlar qapısı, Günəş kraliçası, Cadüqərlik dünyası. Yazıçı cəmi 130 roman yazmışdır. E. Norton 1984-cü ildə “Jül Vern”, 1997-ci ildə isə “Dünya fantastika” mükafatlarının qalibi olmuşdur.

O, 17 mart 2005-ci ildə Amerikanın Tennesi ştatında Merfrisboro şəhərindəki evində vəfat etmişdir. Onun adına ölümündən sonra Endrü Norton mükafatı təsis etmişdilər.

Kitabxanada yazıçının xatirəsini əziz tutmaq üçün yubileyi ilə əlaqədar olaraq onun qələmə aldığı kitabların sərgisini təşkil etmək, sərgi ətrafında oxucularla söhbətlər keçirmək olar.

Haqqında:

Андре Нортон // ru.wikipedia.org

Андре Нортон // fantlab.ru / autor 127

Karlo Qoldoni – 310

Böyük dramaturq Karlo Qoldoni 25 fevral 1707-ci ildə Venesiyada anadan olmuşdur. K. Qoldoni Peruciyada yəhudi məktəbində oxumuş, daha sonra o, hüquq və fəlsəfə təhsilini Venesiyada qurtarmışdır. K.Qoldoni atasının istəyi ilə hüquq karyerasına başlamışdır. Yazıçı Kodjada kriminal məhkəməsində kançlerin katibi olmuş, 1729-cu ildən etibarən isə Feltrada işləmişdi. K. Qoldoni hüquq elmindən başqa teatrla da məşğul olmuş, çox həvəslə Plavta, Terençiya, Aristofan, Menandranı oxumuş, tez-tez teatra baş çəkmiş, əsas vaxtını aktyor və aktrissalarla keçirtmişdir. Tələbəlilik vaxtlarında yazıçı dramatik satirası “Kolos”u yazmışdır. Feltrada olarkən o, Pyetro Metastazionun tamaşasında aktyor kimi çıxış etmişdir. Sonra isə dramaturqun “İki yaxşı ata”, “Müğənni” pyesləri səhnəyə qoyulmuş və böyük uğur qazanmışdır.

1731-ci ildə Qoldoni Venesiyada vəkillik karyerasına başlamış, bununla bərabər o, teatr tamaşalarının mətnlərini hazırlamış və Domenino Lallinin asistenti işləmişdir. Bu dövrdə onun ilk böyük pyesləri işıq üzü görmüşdür: “Velizariy”,

“Rozamunda” və komediya janrında yazdığı “Venesiyalı qayıqçı”. Amma Qoldoninin bu pyesləri elə də böyük uğur qazanmamış və o, 1743-cü ildə Toskanaya getməyə məcbur olmuşdur. Yalnız 1748-ci ildə dramaturq birdəfəlik hüquq sahəsini tərk edib, həmişəlik Venesiyada qalaraq ədəbiyyatla məşğul olmaq qərarına gəmişdir. Onun ən uğurlu komediyaları “Yalançı” (1750), “Qəhvə” (1750), “Traktorçu” (1753) olmuşdur. Qoldoninin fransızca yazdığı komediya “Xeyriyyəçi” (1771) ona dünya şöhrəti gətirmişdir. O, yaradıcılığında 267 pyes yazmışdır.

1784-1787-ci illərdə “Karlo Qoldoninin xatirələri” adlı kitabı çap olunmuşdur. Venesiyalı dramaturq 6 fevral 1793-cü ildə Versalda vəfat etmişdir. Onun ölümündən bir gün əvvəl kral XVI Lüdvik yazıçıya 1200 frank məbləğində ömürlük təqaüd təyin etmişdi. Bu pulları Qoldoni öləndən sonra həyat yoldaşı almışdır.

Kitabxanada oxucuların Karlo Qoldoninin yaradıcılığı ilə nə qədər məlumatlı olduğunu öyrənmək üçün onlara “suallar” təqdim edə bilərik:

- 1) Karlo Qoldoni neçənci ildə və harada anadan olmuşdur?
- 2) Karlo Qoldoni kimin tamaşasında aktyor kimi çıxış etmişdir?
- 3) Dramaturqun hansı pyesləri səhnəyə qoyulmuşdur?
- 4) Yazıçının ən uğurlu komediyaları hansılardır?
- 5) Neçənci illərdə “Karlo Qoldoninin xatirələri” adlı kitabı çap olunmuşdur?

Haqqında:

Карло Голдони // ru.wikipedia.org

Карло Голдони // www.aboutvenice.ru

Alan Marşal – 115

Alan Marşal 2 may 1902-ci ildə Viktoriya ştatında anadan olmuşdur. O, altı yaşında poliomielit keçirtmiş və bu xəstəlik onu iflic etmiş, gələcəkdə onun həyatına və ədəbi karyerasına təsir göstərmişdir. A.Marşal 1920-ci ildə ədəbi yaradıcılığa başlamış, 1930-cu ildə novellalar yazmışdır. O, II dünya müharibəsi illərində cəbhə qəzetinin müxbiri işləmişdir. Onun ən məşhur kitabı avtobioqrafik səciyyə daşımış və kitab üç hissədən ibarət olmuşdur. Birinci hissə “Mən gölməçələr üzərindən tullanmağı bacarıram”, (1955), ikinci hissə “Hər yerdə böyüyən otlar” (1962), üçüncü hissə “Qəlbimdə” (1963) adlanmışdır. Avstraliyalı şair və yazıçı Xal Porter 1965-ci ildə A.Marşal haqqında yazmışdı: A. Marşal insana xas olan ən yaxşı keyfiyyətləri-sadəliyi, səmimiliyi, qəhrəmanlığı asanlıqla özündə birləşdirən gözəl bir yazıçı olmuşdur. A. Marşal 1984-cü il yanvarın 21-də vəfat etmişdir.

A.Marşal yaradıcılığını məktəblilərə tanıtmaq üçün yazıçının kitablarından ibarət sərgi təşkil olunur, bu sərgidə dövrü mətbuatda çap olunmuş materiallar, məqalələr də öz əksini tapır. Həmçinin kitabxanaya yaxın məktəblərdə yazıçının qələmə aldığı kitabların müzakirəsini, biblioqrafıq icmalını da təşkil etmək olar.

Haqqında:

Алан Маршалл // ru.wikipedia.org

Алан Маршалл // fantlab.ru

Moris Meterlink – 155

Şair-dramaturq, esseçi, filosof, Nobel mükafatı laureatı Moris Polidor Mari Bernar Meterlink Belçikada, imkanlı ailədə 1862-ci il avqustun 29-da anadan olmuşdur. Ailə ənənəsinə əsasən, hüquqşünas olmağı qərarlaşdıran Meterlink Gent Universitetinin hüquq fakültəsini bitirdi, ancaq təcrübə keçmək üçün bir müddət yaşadığı, Paris mühiti, orada Stefan Mal və Vilye de Lil-Adanla tanışlıq onun həyatını dəyişdi və ədəbi taleyini müəyyənləşdirdi. Bu şairlər hələ uşaq yaşlarında yaradıcılığa meyilli olan və ailənin fransızca danışması səbəbindən özünü bu dildə ifadə edən Meterlinkə ciddi təsir göstərdilər. O, Gentə qayıtdıqdan sonra atasının notariat kontorunda işləməyə başlasa da, artıq öz taleyini vəkilliklə deyil, ədəbiyyatla bağlamaqda ısrarlı idi.

Çox nadir hallarda yaradıcı insanlara “Meterlink uğuru” nəşib olmuşdur. Cəmi 27 yaşında ikən ilk dram əsəri olan “Şahzadə Malen”i oxuculara təqdim edən Meterlink mübahisəsiz olaraq fransız ədəbi ictimaiyyətində “böyük istedad” kimi qəbul olundu.

Dövrünün tanınmış yazıçısı və tərifləməkdə heç də səxavətli olmayan Oktav Mirbonun 1889-cu ildə nüfuzlu “Fiqaro” da “Şahzadə Malenlə”lə bağlı dərc etdiyi məqalə və gənc dramaturqu Şekspirlə müqayisə etməsi Meterlinkin ədəbi karyerasının əsasını qoydu. Bu məqalədən sonra “Belçikalı Şekspir” adıyla məşhurlaşan və əsərləri heç vaxt ciddi tənqid olunmayan Meterlink notariat kontorundan uzaqlaşdı və özünü bütövlükdə yaradıcılığa həsr etdi.

Əsərləri mədəniyyət mərkəzində, Parisdə çap olunsa da, gələcək Nobel mükafatı laureatı Gentdə yaşayırdı və burada da “Çağırılmamış qonaq” və “Korlar” (1890), “Yeddi şahzadə” (1891) və s. pyeslərini yazdı. 1905-ci ildə isə simvolist üslubda

yazdığı “Göy quş” pyesini təqdim etməsi ilə Meterlink yaradıcılığının ikinci və əbədi şöhrət zirvəsinə yüksəldi. 1911-ci ildə müəllif “Təxəyyül zənginliyi və poetik fantaziyanın qüdrəti ilə diqqətçəkən pyeslərinə görə” Nobel mükafatına layiq görüldü. İsveç Akademiyası həm də şair-dramaturqun “çoxcəhətli ədəbi fəaliyyətini” əsas götürmüşdü.

I Dünya müharibəsində Almanıyanın Belçikanı işğal etməsindən sonra Meterlink Fransa legionuna qoşulmaq üçün ərizə ilə müraciət etmişdir. Vətənpərvər yazar, dünyaca məşhur Nobel mükafatı laureatı işğalçıya qarşı əlində silah vuruşmaq niyyətinə düşmüşdür. Ancaq səhhəti, yaşı və ədəbi nüfuzuna görə onun ərizəsi qəbul olunmadı. Bundan sonra isə Meterlink ABŞ və Avropada müharibə və işğal əleyhinə mühazirələr oxumaqla ölkəsinə və bəşəriyyətə yardım etməyə başladı.

Meterlinki bir insan olaraq xarakterizə edən başlıca hadisələrdən biri onun Fransa Akademiyasına üzvlükdən imtina etməsi olmuşdur. Açıq, xoşbəxtliyini ifadə edən, publikanın çağırışına və jurnalistlərlə münasibətlərə əhəmiyyət verməyən, mərasimlərə rəhbərlik etməyi qətiyyənlə sevməyən, haradasa özünə vurğun kimi tanınan Meterlinki ictimaiyyət olduğu kimi qəbul etmişdir. Amma Meterlink qapalı deyildi, kütləviləyi qəbul etmirdi və müharibənin nəticəsi olaraq meydana çıxan kommunizmə rəğbət bəsləmirdi. Müharibədən sonra yazdığı “Termitlərin həyatı” pyesi insanları düşüncəsiz, ruhsuz məxluqa-termitə çevirən kommunizm ideologiyası əleyhinə ilk ən məşhur əsərlərdən sayılır.

II Dünya müharibəsinin yaxınlaşması ilə Hitlerlərdən uzaqlaşmaq istəyən Meterlink Portuqaliya diktatoru Salazarın dəvəti ilə Lissabona köçdü. Almanlar Portuqaliya sərhədlərinə yaxınlaşanda isə faşizmə qarşı kəskin mövqeyi ilə seçilən dramaturq ABŞ-a mühacirət etmək məcburiyyətində qaldı və orada “Janna d Ark” (1945) faciəsini yazdı.

Yalnız müharibədən sonra, 1947-ci ildə Fransaya qayıdan, fransızca yazmağına baxmayaraq, həmişə belçikalı olaraq qalan dramaturq iki ildən sonra vəfat etdi.

“Çağırılmamış qonaq”, “Korlar”, “Tentajilin ölümü” pyesləri melanxolik ümitsizliklə yazılmışsa, sonrakı əsərləri “Beatris bacı”, “Monna Vanna”, “Göy quş”, təkcə nikbin həyatsevərlik və “sevgi və xoşbəxtlik” səltənətinin artıq qurulduğuna əminlik ifadə etmişdir. Onun bəzi əsərlərində qadın və kişilərin faciəvi şəkildə məhv olan taleyi göstərilə də, obrazların əzabları və ölümləri belə heç də bədbinliyi və qaranlığı deyil, nikbinliyi, işığı və həyatsevərliyi özündə əks etdirmişdir.

“Müdrük ol, onda hər şeydən əvvəl xoşbəxt olmağı öyrənəcəksən”- Meterlinkin bu məşhur deyimi onun bütün əsərlərinin mahiyyətini təşkil etmişdir. Nağıl aləmindən bəhrələnən və simvollar üzərində qurulan pyeslərində birmənalı olaraq cəmiyyətə verdiyi mesajların da arxasında sevgi və xoşbəxtlik dayanmışdır.

Meterlink şair-dramaturq olaraq məşhurdur, ancaq o həm də moralist, filosof, həyat müəllimi kimi düşüncə adamıdır. O, özünə qədər olan bütün çərçivələri dağıtdı, arzu və xəyallardan kənarda, həyəcədən, qorxudan aşağıda xoşbəxtliyin mövcudluğunu göstərməyə çalışdı.

Müəllif bir çox cəhətlərinə və fikirlərinə, həm də özünüifadə tərzinə görə Şərqi tənqidiyə çox yaxındır. “Xoşbəxtlik – arzulanamamaqdır”, “inam və həyatı olduğu kimi qəbul edib sakit yaşamaq ruhi rahatlıq gətirir” kimi Şərqi deyimlərini bir ayrı formada Meterlink ifadəsində görmək mümkündür. Onun simvolizmi seçməsi, nağıllar aləmindən bəhrələnməsi və fikrini əsərin daxilində bildirməsi də ədəbi vasitə kimi Şərqi insanının düşüncə-duyumu tərzinə uyğundur.

Kitabxanada keçirilən psixologiya saatında yuxarı sinif şagirdləri ilə M.Meterlinkin məşhur deyimi “Müdrük ol, onda

hər şeydən əvvəl xoşbəxt olmağı öyrənəcəksən” mövzusu ətrafında müzakirə təşkil etmək olar.

Əsərləri:

Seçilmiş əsərləri. – Bakı :. Şərq- Qərb, 2013. – 448 s.

Haqqında:

Морис Метерлинк // ru.wikipedia.org

Морис Метерлинк // livelib.ru

Migel de Servantes – 470

İspan yazıçısı, şair və dramaturqu Migel de Servantes 29 sentyabr 1547-ci ildə Alkala de Enares adlı kiçik Kastiliya şəhərciyində, Rodriqo de Servantesin ailəsində dünyaya gəlmişdir. Həyatının ilk illəri haqqında az məlumat vardır. Həyatının çoxunu ailəsi ilə şəhər-şəhər gəzmişdir. 1569-cu ildə Servantes İtaliyaya köçmüşdür. 1575-ci ildə quldurlar tərəfindən əsir alınmışdır. Sonralar o, Madridə qayıtmışdır. Onun Kastiliyanı tərk etmə səbəbləri naməlumdur.

1585-ci ildə Servantes “Qalateya” adlı pastoral roman, 1605-ci ildə “Don Kixot”un birinci hissəsini, sonralar müxtəlif hekayələrini “Qaraçı qız”, “Qan gücü”, “Ledi Korneliyanın romanı”, “İtlərin söhbəti”, 1615-ci ildə isə “Don Kixot”un ikinci hissəsini yazmışdır. “Don Kixot” Lamançlı Don Kixotun macərələrindən ibarət iki hissəli roman olmaqla, ədibin dünya şöhrəti qazanmasında əsas yeri tutmuşdur. Bu roman klassik Qərb və dünya ədəbiyyatının ən yaxşı romanlarından biri sayılır. Onun bədii üslubu ispan dilinin inkişafında mühüm rol oynamışdır.

Servantes həm də lirik şeirlər müəllifidir. Lope de Veqadan əvvəl onun dramları ispan ədəbiyyatında böyük hadisə olmuşdur.

Görkəmli ədib 23 aprel 1616-cı ildə 68 yaşında Madriddə vəfat etmişdir.

Kitabxanaçı: *Migel de Servantesin əsərləri çox maraqlı, oxunaqlı olduğu üçün, onun kitablarının müzakirəsini keçirmək məqsədə uyğundur. Yazıcının qələmə aldığı əsərlərdən biri də “Lamançlı Don Kixot” romanıdır.*

I Oxucu: Bu əsər İspaniya ədəbiyyatında özünün yumoru, bəzən kəskin satirası ilə seçilən tam orijinal milli romandır. Onun yenilikləri çoxdur.

Lamanç İspaniyada yer adıdır. Kixot adının əvvəlində gələn Don kübarlıq bildirir. Don Kixot kübar nəslindən çıxmış hidalqodur (əsil-nəcabətlidir). Servantesin romanına görə, bu hidalqo cəngavərlik romanları xəstəsidir. Sıxılıb bərkidilmiş kağızdan (kartondan) düzəltdiyi niqabına, əldəqayıрма dəbilqəsinə, zirehinə və qılıncına güvənib cəngavərsayağı seçdiyi səfər atı da özü kimi ariqdır. Cəngavərlərin ayıq-sayıq, sədaqətli və dözümlü yaraqçıları olduğunu bilən Don Kixot da özünə yaraqçı seçir. Amma bu, əlinin əməyi ilə özünü, ailəsini dolandıran bir kəndlidir, özü də çaxır içməyi çox sevir. Çaxıra olan tamahının da nəsiləngəlmə dəbi varmış. Sançonun babaları dequstator kimi çaxır çəlləklərinin dadına baxıb onları satışı buraxmaq, xarabdırsa, töküb axıtmaq ixtiyarı qazanmış bilicilərdən olublar. Hidalqo belə vərdiş və peşəyə görə fərqlənən əkinçi Sançonu tovlayıb özü ilə səfərə aparmış, Sançonun tamahkarlığını görüb, ona qubernatorluq vəd etmişdir. Beləliklə, Sanço qubernator olmağa şirniklənir; hidalqo Don Kixot da özünü döyüşə hazır, yenilməz cəngavər xülyası ilə ovudur. O, cəngavərlərdən əlavə, həm də divlərlə də vuruşacağına inanır. Amma divin nə olduğunu bilmədiyinə görə ilk hücumu keçdiyi “div” onu da, Rosinanti da qaldırıb yerə cırpır. Don Kixot yeldəyirmanı ilə vuruşduğunu bilmirmiş!

Onun başqa bir vuruşması çaxır tuluqlarını div sayıb tuluğu deşməsi ilə başlamışdır. Açılan deşiklər artdıqca qırmızı çaxır Don Kixotun gözündə div qanına, boşalıb yapıxan tuluqlarsa ölməkdə olan divlərə oxşayırdı.

II Oxucu: Don Kixot kənardan gördüyü karvansaranı da qəsr saymış, qəsr də, guya, əsil-nəcabətlilərə məxsus olmalı idi. Don Kixot bu qəsrə ziyankarlardan qorumaq şərəfini öhdəsinə götürüb, gecə sabaha qədər qəsrin keşiyini çəkmiş, nə cidasını, nə qılıncını bir an əlindən buraxmamışdır. Bu sayaq sərgüzəştləri saymaqla qurtarmaq olmaz. Romanda Don Kixotun sərgüzəştləri zəncir halqaları kimi bir-birinə bağlanıb, getmişdir.

Don Kixot iki dəfə öz malikanəsinə dönmüşdür. Birinci dəfə himayəsində olan bacısı qızı və qulluqçusu, Don Kixotun dəlləyi və bakalavrı bu biçarənin bir də səfərə çıxmağına imkan vermək istəmirdilər. Yalnız bakalavr Karrasqo dönüb Don Kixotun tərəfini saxlamışdır. Nəyə görə? Evdəkilərdən yalnız Karrasqo başa düşmüş ki, Don Kixotu cəngavərlik səfərindən döndərməyin bircə çarəsi var: onunla təkbətək vuruşub məğlub etmək və dəbə görə, məğlub kimi onu cəngavərlikdən çəkəndirmək. Belə də olur. Don Kixot tanımadığı bir cəngavərlə vuruşanda özünün “üz qırxanı” bakalavr Karrasqoya məğlub olmuşdur. Don Kixot ölməyincə dirilə bilməzdi, onun ölümü cəngavərlik romanlarının təsiri ilə hidalqoluğu da, şəxsən özünü də rüsvay etmişlərin ölümüdür.

III Oxucu: Bu eybəcər qeyri-adilikləri nəzərə alan Servantes əsərin “İthaf”ında Lamançlı Don Kixotu Behar hersoqu, Hibrallon markizi, Benares qrafı, Alkoser vikontu, kapilyas, kurel və buzqilos senyoruna “ağıl dəryası əsilzadə” kimi təqdim etmişdi. “Ağıl dəryası” epitetini həm istehza kimi, həm də müsbət mənada qəbul etmək olar. O ağıllı fikirləri ki, Servantes öz dövrünün intibah ideyaları baxımından təzə və mütərəqqi

sayırdı və bu fikirləri mütləq yaymalıydı, onları hidalqonun dili ilə verməliydi. Əlbəttə, buna görə ispan hidalqosunu “ağıl dəryası” saymamaq olmazdı. Amma Don Kixot nə qədər ağılsız işlər görür və özü də bunların əzabını çəkirdi; bir əkinçini də ailəsindən, torpağından didərgin salmışdı, bunların heç biri Don Kixota “ağıl dəryası” demək haqqı vermir. Don Kixot ürəklidir, qorxmazdır, xeyirxahdır, bacısı qızını himayəsinə götürüb onu böyüdən yaxşı dayıdır, ürəyi təmizdir, neçə-neçə adama yaxşılıq etmiş, bunlar da onun nəcibliyinə yazılmalıdır. Bununla belə, rast gəldiyi zorakılığa, zalımlığa nifrət edib, nökeri olan oğlan uşağını döyən bir ağaya tövbələtmə vermişdir. Bəs sonu nə olur? Don Kixotun bu sonluqdan xəbəri yox idi. O bilmirdi ki, Don Kixot çıxıb gedəndən sonra zalım ağa uşağı ağaca bağlayıb elə döymüşdü, yazığın öfkəsi ağzına gəlmişdi. Don Kixot özünü ədalət bərpacısı saysa da, ədalətsizlik İspaniyada baş alıb gedirdi.

IV Oxucu: Bütün bunları cəmləşdirib bir yerdə götürərək təhlil edəndə donkixotluğun nə olduğu aydınlaşırdı: içərisində yaşadığı cəmiyyəti tanımayıb hər zülmü, haqsızlığı ortadan götürmək iddiası Don Kixotluqdur, arzusu, niyyəti və əməli ilə gördüyü qərribə işlərin qeyri-reallığı donkixotluqdur. Qız görmədən onun xülyasına qanadlanmaq da donkixotluqdur. Donkixotluq həmişə hər ölkədə, hər cəmiyyətdə olub, ola da bilər. Don Kixot milliyətcə ispandır, o, İspaniya hidalqosudur, donkixotluğunsa nə vətəni var, nə milliyəti.

Migel de Servantesin “Lamançlı Don Kixot” romanı ispanlara məxsus olmaqla yanaşı, onun hər fəslində görünən donkixotluq ümumbəşəri anlayışdır. Don Kixot surəti timsala dönmüş ümumbəşəri surətdir. Onu tanımağın hər yerdə, hər zaman tərbiyəvi, həm də idraki əhəmiyyəti vardır.

Əsərləri:

Lamançlı Don Kixot. – Bakı : Şərq-Qərb, 2013. – 624 s.
Qaraçı qızı ; Valyadolid hospitalının keşikçi itləri - Sipion və Berqansa ; Möcüzələr teatrı : hekayələr // İspan ədəbiyyatı antologiyası. - Bakı : Şərq-Qərb, 2007. - S. 13-29.

Haqqında:

Мигел де Сервантес // ru.wikipedia.org

Мигел де Сервантес // www.calend.ru

Ketrin Paterson – 85

Müasir Amerika yazıçısı Ketrin Paterson 31 oktyabr 1932-ci ildə Çində dünyaya gəlmişdir. O, 1966-1983-cü illərdə bədii yaradıcılıqla məşğul olub, çin və ingilis dillərini mükəmməl öyrənmişdir. O, uşaqların sevimli yazıçısı olmuş, onlar üçün maraqlı əsərlər yazmışdır. K.Patersonun uşaqlar üçün “Terabitiyada körpü” (1977), “Mən İakovu sevdim” (1981) adlı kitabları nəşr olunmuşdur. O, bu kitablara görə “Andersen” mükafatı (1998), “A. Lindqren” mükafatı (2006) və iki Nyuberi medalı ilə təltif olunmuşdur. K.Paterson uşaq ədəbiyyatına böyük töhfələr vermişdir.

Kitabxanada Ketrin Patersonun yaradıcılığını oxuculara təbliğ etmək məqsədi ilə yazıçının kitablarından, dövrü mətbuatda onun haqqında çap olunmuş materiallardan ibarət sərgi təşkil olunur, biblioqrafik icmallar hazırlanır.

Əsərləri :

Патерсон, К. Великолепная Гилли Хопкинс : Повесть. - М. : Детская литература, 1982. - 127 с.

Haqqında :

Кетрин Патерсон // ru.wikipedia.org

Кетрин Патерсон // www.livelib.ru

Vilhelm Hauf – 215

Alman yazıçısı və novellaçı Vilhelm Hauf 29 noyabr 1802-ci ildə Ştutqart şəhərində anadan olmuşdur. Vilhelmin 7 yaşı olarkən atası vəfat etmiş və anası uşaqlarını götürüb Tyubingen universitet şəhərciyində məskunlaşmışdır. V.Haufun gənclik illəri ana babasının evində keçmişdir. Burada o, babasının böyük və zəngin kitabxanasındakı kitabları mütaliə etmişdir. 1818-ci ildə o monastr məktəbinə göndərilmişdir. İki ildən sonra gənc Vilhelm Tyubingen universitetinə daxil olmuşdur. Universitetin fəlsəfə və ilahiyyat doktoru dərəcəsi ilə bitirərək o vaxtkı müdafiə naziri baron fon Högelin ailəsinə repetitor işinə daxil olmuş və onun uşaqlarına dərs demişdir. Bu ailə ilə birlikdə Fransaya səfər edən Hauf Almaniyanın mərkəz və şimal hissələrini də gəzmişdir. Hauf məhz baron fon Högelin uşaqları üçün sehrli nağılları qələmə almışdır və bu nağıllar kübar ailələrin oğulları və qızları üçün 1826-cı ilin yanvar Almanaxında dərc olunmuşdur. Burada “Balaca Mukl”, “Xəlifə Hacıylek” kimi əsərləri vardı. Bu əsərlər çap olunduqdan dərhal sonra almandilli ərazilərdə böyük populyarlıq qazanmışdır. 1826-cı ildə “Şeytanın xatirələrinin vərəqləri” romanın birinci hissəsi və “Aydan gələn adam” romanını yazmışdır. Valter Skotun romanlarından ilham alan Hauf “Lixtenşteyn” romanını qələmə almışdır. Bu roman Almaniya böyük şöhrət qazanmışdır.

V.Hauf “Karvan”, “Kabus gəmi haqqında əhvalat”, “Fatimənin xilas”, “Saxta Şahzadə haqqında əhvalat”,

“İskəndəriyyə şeyxi və onun əsirləri”, “Əl Mənsurun əhvalatı” və s nağılları və digər əsərləri onun adını dünya ədəbiyyatı tarixinə həmişəlik yazmışdır.

V. Hauf 1827-ci il noyabrın 18-də qarın yatalığından vəfat etmişdir.

Kitabxanada V. Haufun yaradıcılığını məktəblilərə yaxından tanımaq, əsərlərini oxucular arasında təbliğ etmək məqsədilə sərgi keçirilir. Kitabxanaçı sərgi haqqında oxuculara geniş məlumat verir. Həmçinin məktəblilər arasında yazıçının əsərlərindən bəhs edən rəsm müsabiqəsi də təşkil etmək olar.

Haqqında:

Вильгельм Гауф // www.livelib.ru

Вильгельм Гауф // fantlab.ru

Enn Fayn – 70

Britaniyanın görkəmli yazıçısı Enn Fayn 7 dekabr 1947-ci ildə Lester şəhərində anadan olmuşdur. Enn Fayn Uorik universitetini bitirdikdən sonra qızlar məktəbində dərs demişdir. Onun uşaqlar üçün yazmış olduğu “Qatil pişiyin gündəliyi”, “Qatil pişiyin qayıtması” kimi əsərləri vardır. Onun kitabı əsasında “Xanım Dautfayer” filmi çəkilmişdir.

Uşaqlar və gənclərin sevimlisi olan yazıçı “Britaniya imperiyası ordeninin mükafatçısı” (2003), “Kral ədəbi cəmiyyətinin üzvü (2003), həmçinin, “Karnegi medalının ikiqat qalibi” (1989, 1992) olmuşdur.

Kitabxanada böyük oxu zalında Enn Faynın kitabı əsasında çəkilmiş “Xanım Dautfayer” filmi uşaqlara təqdim olunur.

Haqqında:

Энн Файн: // www.livelib.ru

Энн Файн: // ru.wikipedia.org

Tofiq Fikrət və onun Azərbaycan ədəbiyyatına təsiri

Osmanlı dövründə yaşamış böyük türk şairi, pedaqoqu və jurnalisti, türk ədəbiyyatında “Sərvəti-fünun” və ya “Ədəbiyyati-cədidə” adlanan cərəyanın banisi Tofiq Fikrət 24 dekabr 1867-ci ildə İstanbul şəhərində anadan olmuşdur.

T.Fikrət 1888-ci ildə Qalatasaray liseyini bitirmiş, bir müddət Xarici İşlər Nazirliyində işləmiş, 1894-1915-ci illərdə türk dili və ədəbiyyatından dərslər demişdir. İlk şeirlərini və ədəbiyyatın ictimai roluna dair məqalələrini redaktoru olduğu “Sərvəti-fünun” jurnalında dərc etdirmişdir. O, türk şeirinə məzmun və formaca yenilik gətirmişdir. “Sənət həyat üçündür” prinsipini həm əməldə, həm də nəzəriyyədə tətbiq edən ilk türk şairidir. İnqilabi ruhlu şeirlərində zülm, fanatizm və istibdadı qətiyyətlə qamçılamış, humanizm və azadlıq ideyalarını, xalqlar dostluğunu tərənnüm etmişdir. Qadağan edilməsinə baxmayaraq, əsərləri gənclər və hərbiçilər arasında əldən-ələ keçərək əzbərlənmiş və yayılmışdır. Hakim dairələr tərəfindən ömrünün sonunadək təqib olunsa da, inqilabi ideyalara və xalqa sadıq qalmışdır. Əsərlərində ərəb-fars kəlmələrinin, tərkiblərinin sıx-sıx işlədilməsi Tofiq Fikrətin dilini xeyli qəlizləşdirirdi. Buna baxmayaraq onun əsərləri Azərbaycanda böyük rəğbət qazanmışdır.

Böyük türk şairi Tofiq Fikrətin zəngin və mənalı yaradıcılığı yalnız türk xalqı üçün deyil, bütün bəşəriyyət üçün dəyərlidir.

Tofiq Fikrətin yaradıcılığının əsas mərhələləri, mütəfəkkir şairin dərin fəlsəfəsi, yaradıcılığının zəngin xüsusiyyətləri, bütün həyatını şeirə, sənətə sərf edən, xalqın dərdinə qalan, xalqı üçün və bəşəriyyət üçün xoşbəxt günlər istəyən sənətkarın türk ədəbiyyatının inkişafındakı yeri haqqında az yazılmamışdır.

Fikrət hələ öz sağlığında Yaxın Şərq ölkələrində böyük şöhrət qazanmış, xüsusilə Azərbaycan ədəbiyyatının inkişafına

müsbət təsir göstərmişdir. Azərbaycanda şairin əsərləri uzun bir müddət məktəb dərslərlərində şərəfli yer tutmuş, dərgi və qəzetlərdə çap olunmuş, onun haqqında müxtəlif mülahizələr irəli sürülmüşdür.

Azərbaycan ziyalıları T.Fikrəti “Sərvəti-fünün” məcəlləsindən tanımışlar. Onların bir çoxu “Rübabi-şikəstə”ni elə nəşr olunduğu gündən bəri (1899) oxumuş olsalar belə, T.Fikrətin şeirləri Azərbaycan mətbuatında ilk dəfə 1906-cı ildə “Füyuzat” jurnalının ikinci nömrəsində nəşr olunmuşdur. Bu jurnalda şairin "Köyün məzarlığında", “Ramazan sədəqəsi”, “Şəhidlikdə” adlı şeirləri mənsur şəkildə tərcümə edilmişdir.

T.Fikrətin öz sağlığında “Şəlalə”, “Birlik”, “Övraqi-nəfisə” kimi jurnal və qəzetlərdə, “Bürhani-həqiqət” məcəlləsində onun əsərləri şəkli ilə birlikdə nəşr olunmuş, haqqında kiçik, ancaq məzmunlu məlumatlar verilmişdir.

1903-cü ildə şairin “Xəstə çocuq” adlı şeirini nəşr edən “Şəlalə” dərgisi T.Fikrətin əksinin altında onun həyatına dair qısaca məlumat verərək, “Talein kəndilərinə yar olmasını xalisənə təmənnə edəriz” cümləsini də əlavə etmişdir.

Bu zaman T.Fikrət o qədər böyük şöhrət qazanmışdır ki, onun mısraları bir çox ədəbi əsərlər və tərbiyəvi yazılarda epigrafi kimi verilərək istiqamətverici bir rol oynamışdır.

T.Fikrətin əsərləri 1912-ci ildən başlayaraq dərslər kitablarına salınımış və uzun müddət orta məktəblərdə tədris edilmişdir.

Bu da maraqlıdır ki, T.Fikrətin “Tarixi-qədim” əsəri ilk dəfə 1920-ci ildə Bakıda, yenə şairin “Tarixi-qədimə zeyl” adlı şeiri Naxçıvanda, 1923-cü ildə ilk dəfə Azərbaycan alimləri tərəfindən Moskvada nəşr olunmuş və geniş oxucu kütləsinə çatdırılmışdır.

Əli Əjdər Səidzadə T.Fikrətin “Tarixi-qədim” şeirini Moskvada çap olunan “Qızıl Şərq” jurnalında nəşr etdirərək onu yüksək qiymətləndirmişdir. T.Fikrətin:

Torpaq vətənim, növi-bəşər millətim, insan
İnsan olur ancaq buna izanla, inandım-

misralarında da Azərbaycan alimləri onun geniş sənətkar qəlbini görmüş, onun insanlığın səadətini arzulayan böyük dühalarla yanaşı durduğunu, insana və insanlığın gələcəyinə inandığını iftixarla söyləmişlər.

T.Fikrət böyük bir humanist olaraq xalqının kədərini daha dərindən düşünmüş, vətəni ürəkdən sevmiş və sözün tam mənasıyla həqiqi bir vətənpərvər kimi yazıb yaratmışdır. Təkcə məşhur “Həsənin qəzası” və “Qılınc” kimi şeirlərində, eləcə də “Xalığın amantüsü”ndə də T.Fikrətin misilsiz vətənsəvərlik duyğularının şahidi olmaqdayıq. Şairin “Sis” əsəri də onun vətən haqqındakı düşüncələrini əks etdirmişdir. Şair “Sabah olursa” şeirində vətəndəki qaranlığın aradan qalxacağına və millətin yenə üzü güləcəyinə inandığını bildirmişdir. “Fəzayi-fəryadın kiçik günəşlərini” oyanmağa səsləyən şair vətəni düşünmüş, gəncliyə müraciətlə yazmışdır:

Ümidimiz bu, ölürsək də biz yaşar mütləq
Vətən sizinlə şu zindan qaranlığından uzaq.

Şairin “Fərda”, “Xalığın vidai”, “Prometey”, “Göydən yerə”, “Tarixi-qədim” şeirləri də böyük humanist və vətənsəvərlik duyğularının bir ifadəsidir.

Xalqını, vətəni dərin məhəbbətlə sevməyənlərin insanlığı sevdiyi tarixdə görünməmişdir. Əksinə, T.Fikrət kimi xalqını sevənlər isə böyük insanpərvər olaraq, yüksəlmişlər.

Tofiq Fikrət 19 avqust 1915-ci ildə 47 yaşında İstanbul şəhərində vəfat etmişdir.

Kitabxanada T.Fikrətin müxtəlif adda olan kitablarından ibarət sərgi təşkil olunur, kitabxanaçı oxuculara müəllifin yazdığı kitablar haqqında məlumat verir, onların suallarını cavablandırır.

Əsərləri :

Fikrət T. Seçilmiş əsərləri. – Bakı : Şərq-Qərb, 2006. – 176 s.
Şermin. - İstanbul : Karanfil yayınları, 2005. - 64 s.

Haqqında :

Araslı H. Tofiq Fikrət və onun Azərbaycan ədəbiyyatı // Fikrət T. Seçilmiş əsərləri. – Bakı : Şərq-Qərb, 2006. – S.4-16.

Haynrrix Hayne – 220

Haynrrix Hayne (1797-1856) XIX əsr alman ədəbiyyatının ən görkəmli simalarından biridir. Onun bir çox şeirləri sonradan xalqın dilində əzbər olan nəğmələrə çevrilmiş, əsərlərinə dörd mindən artıq nəğmə bəstələnmişdir. Onun poetik dühasından doğan sətirlər Şubert, Şuman, Mendelson, Brams, Çaykovski kimi musiqi nəhənglərinə ilham vermişdir. Şairin əsərləri vətəni Almaniyanın sərhədlərini aşmış, onun adını dünya ədəbiyyatı tarixində əhəmiyyətli rol oynamış parlaq söz ustası kimi dünyaya yaymışdır.

Hayne yalnız şair deyil, həm də parlaq publisist və görkəmli mütəfəkkir olmuşdur. Ancaq bununla yanaşı, onun şəxsiyyəti və ədəbi irsi ətrafında mübahisələr indiyədək səngimək bilmir. Hələ 1835-ci ildə İttifaq Seymi Haynenin əsərlərinin Almaniya da çapını yasaqlamışdı. Bu yasaq zaman-zaman pozulsa da, şairə hücumlar davam edirdi. XX əsrdə faşistlər onun kitablarını tonqallarda yandırırtdılar.

Hayne yəhudi ənənələrinə riayət edən, lakin azad fikirliliyi ilə fərqlənən bir ailədə tərbiyə almışdı. Anadan olduğu

Düsseldorf şəhərində Avropanın bir çox yerlərindən fərqli olaraq, yəhudilərin başqa xalqlarla hüquq bərabərliyi haqqında qanun qüvvədə idi. Onun atası Henri Samson uğursuz tacir idi, övladlarının tərbiyəsi ilə sıx məşğul ola bilmirdi. Uşaqların formalaşmasına ailədə hökmdar olan savadlı anaları Betti nəzarət edirdi. Balaca Haynrix məhz onun ısrarı ilə yəhudi məktəbindən çıxarıb Fransiskanlar monastrındakı məktəbə, daha sonra isə fransız liseyinə qoymuşlar.

1815-ci ildə atası Haynrix kommersiya fəaliyyətinə cəlb etmək üçün Frankfurt şəhərinə göndərmiş, lakin cavan oğlanın bu sahədə bütün cəhdləri uğursuz olmuşdur. Onun ilk lirik şeirləri də məhz həmin illərdə qələmə alınıb. Gənc şairin həyatına ikinci sərt müdaxiləni əmisi, varlı Hamburq bankçısı Solomon etmişdir. O da qardaşı oğlunu vəkil görmək istəyirdi və bunun üçün hətta pul xərcləməyə belə razı idi.

1821-ci ildə Haynenin ilk şeirlər toplusu-“Gənclik iztirabları” işıq üzə gördü. Bu toplusu sonradan “Lirik intermesso”, “Vətəna dönüş”, “Şimal dənizi” adlandırdığı silsilə şeirlərlə bir yerdə “Nəğmələr kitabı” adı altında 1827-ci ildə oxucuların istifadəsinə verildi.

Kitabda şair alman lirikasındakı romantik ənənələrin davamçısı kimi çıxış etmişdir. Bu ənənələr kitaba daxil edilmiş ilk silsilədə-“Gənclik iztirabları”nda özünü xüsusilə bariz şəkildə göstərmişdir. Gənc şair xalq nəğmələrinin motivlərindən, ballada üslubundan, ispan romanslarından istifadə etmişdir.

Şairin azadlıqsevər xarakteri Fransa inqilabının ideyalarına, Napoleona pərəstiş fonunda formalaşdığı üçün, sonralar Hayne Napoleonu məhz onun ideyalarını gerçəkləşdirən bir sima kimi yüksək qiymətləndirirdi. Onu yaradıcılığı daim diqqət mərkəzində idi: hər yeni şeiri ədəbi mühitdə hadisəyə çevrilmiş, doğurduğu çılğın mübahisələr kəsilmək bilməmişdir.

Böyük alman yazıçısı, məşhur Tomas Mannın böyük qardaşı Henrix Mann yazırdı: “Hayne keçmiş zəmanənin peyğəmbərcəsinə yaratdığı müasir insan obrazıdır”. Amma şair özünə “çıxdaş romantik” deyirdi. Onun bütün yaradıcılığından bayağılığı romantik inkar, harmonik idealların xiffəti, sənətin yüksək missiyasına inam qırmızı xətt kimi keçmişdir. Amma bununla yanaşı, Haynrix Hayne son dərəcə müasir idi və zəmanəsində cərəyan edən bütün “qanlı döyüşlər”in bilavasitə iştirakçısı sayılırdı.

Özünün acı istehzalarını ictimai-siyasi həyatın real problemlərinə tuşlayan Hayne realizmlə sıx bağlı, sənətdə ictimai həyatın oynadığı rola tənqidi münasibətlə fərqlənən, onu dəyərləndirməyə can atan tam yeni bir estetikanın təməlini qururdu.

Öz zəmanəsinə tənqidi münasibəti Hayneni ictimai ideyalara gətirib çıxarmışdı. Otuzuncu illərdə o, utopik sosialistlərin görüşlərinə şərik çıxmış, qırxıncı illərin siyasi yüksəliş dövründə isə mövcud vəziyyəti məhz inqilabla dəyişməyə çağırmışdı. Sənətkarın görüşləri zaman-zaman ziddiyyətli olsa da, o, klassik alman fəlsəfəsinin inqilabi mahiyyətini açanlar arasında ilk qaranquşlardan sayılmışdı. Hayne dünyanın dəyişməsində zəhmətkeş sinfin rolunu real qiymətləndirmiş, sosial ideyalar nəzəriyyəsinin məhz xalq kütlələrinin əməli inqilabi fəaliyyəti ilə birliyini zəruri saymışdı.

Düsseldorf şəhərinin yoxsul yəhudi ailələrindən birində dünyaya gəlmiş Haynenin uşaqlıq təəssüratlarında fransız qoşunlarının Almaniyanın Reyn ətrafı əraziləri işğal etməsi əsas yer tutmuşdur. Yadellilər bu yerlərə gurultusu yenicə kəsmiş inqilabın havasını, kəndlilərin azadlığını – bir sözlə, alman torpaqlarının köhnə sakinləri üçün yeni qanunlar gətirmişdilər. Həmin illər gələcək şairin şüuruna azadlığın bütün çalarlarını özündə əks etdirən bir dövr kimi yazılmışdı. Və bu azadlıq

havası az sonra bütün Avropada irtica buludunda boğulduğundan Haynenin qəlbində ömrü boyu yaşadı.

Fransada 1830-cu il iyul inqilabından sonra Almaniyada irticanın basqıları, senzuranın təcibi, azadlığını itirmək təhlükəsi Hayneni 1831-ci ildə ölkəni tərk etməyə məcbur etmişdir. Şair ömrünün sonuna kimi Parisdə yaşamış və bu arada cəmi iki dəfə (1843 və 1844-cü illərdə) Hamburqa səfər etmişdir. Fransada Hayne görkəmli yazıçılarla yaxınlaşmış, alman radikallarını demokratik azadlıqlar uğrunda mübarizəyə səsləmiş, sosializm təlimi ilə, xüsusilə də sensimonçuluqla dərinlən maraqlanmışdır. Həmin illərdə alman və fransız mətbuatındakı müntəzəm çıxışları ilə Hayne ümumavropa miqyaslı publisist və alman felyetonunun banilərindən biri kimi ad çıxarmışdır. Haynenin məqalə və oçerkləri kitab şəklində çap olunmuşdur. Əsərlərinin 1835-ci ildə Ümumalman İttifaq Məclisi (seym) tərəfindən yasaqlanmasına baxmayaraq, Hayne Fransa ilə Almaniya arasında mədəniyyət və məfkurə mübadiləsində çox böyük rol oynamışdır. Şairin həmin illərdəki siyasi poeziyası “Müasir şeirlər” (1843-44), “Atta Troll” (1843), Almaniya “Qış nağılı” (1844) acı satiradır. Hayne Prussiya hərbcilərini, alman millətçilərini, boğazdan yuxarı inqilabçıların saxtakarlığını, eqoistliyini, özündənrazı meşşanlılığı lənətlə damğalamışdır.

Haynenin siyasi məfkurəsi özünün ən parlaq təcəssümünü “Almaniya Qış nağılı” (1844) poemasında tapmışdı. Poemanın yaranması üçün zahiri bəhanə Haynenin 1843-cü ilin sonlarında vətəninə səfəri oldu. On üç illik ayrılıqdan sonra sənətkar yenə Almaniyada idi, onun həqiqətlərini gözləri ilə görürdü. Səfər təəssüratlarını bölüşərkən seçdiyi sərbəst forma ona böyük ictimai-siyasi ümumiləşdirmələr etməyə imkan verirdi. Şairin iti gözündən müasir alman məişətinin bircə detallı belə yayınmırdı. Bu isə yol qeydlərinin uğuru üçün ilkin zəruri şərtidir. Lakin bu məişətin tərənnümü poemanın əsas məqsədi deyildi, Haynenin

öz düşüncələrini, öz ideyalarını səsləndirməsi üçün bir bəhanə idi. Prussiya əsgərlərinin yeni geyim forması, Köln kilsəsinin inşasını başa çatdırmaq üçün təşviqat kampaniyası, Prussiya Gömrük birliyi...Bütün bunların simasında o, alman cəmiyyətinin cəhalətpərəstliyini, monarxların mərhəmətinə ümid olan dişsiz liberallığı, dinçi qaragüruhun “göylərdəki xoşbəxtlik” haqda əfsanələrini ifşa etmişdir.

Haynenin sonuncu iri şeirlər toplusu “Romansero” (1851) adlanmışdır. Bu toplunun üzərində ədəbiyyatşünaslar şairin daxilindəki ziddiyyətlərin möhürünü görmüşlər. Topludakı şeirlərin əksəriyyəti kiçik mənzum hekayələrdir. Müxtəlif xalqların nağıl və əfsanələrindən aldığı tarixi materiala müraciət edən Hayne əvvəlki qəzəb və kinayəsi ilə özünün daimi düşmənlərini: monarxları, zadəganları, yalançı dindarları, hər cür irticaçıları qamçılamışdır. Şeirlərin əksəriyyətində qüssə, kədər olsa da, ölüm yatağında olan dahi şair özünü “azadlığın sərhədində durmuş gözətçi” kimi hiss etmişdir. (“Enfant perdu”).

Azadlıq keşiyində düşmənlərlə üz-üzə
Otuz il ayrıldım əsgər kimi növbədən.
Bilirdim ki, burada bitəcək mənim ömrüm,
Nə şöhrət, nə qələbə gözləmədim əsla mən.

Yer boş qaldı!..Bədənim taqətdən düşür daha...
Vurulmuşun yerində bir döyüşçü duracaq!
Yox, mən təslim olmuram!..Silahım sağ-salamat...
Tab etməyən, tükənən yalnız ömrümdür ancaq!..

İkinci Dünya müharibəsindən sonra hər iki alman dövlətində Haynenin əsərləri, onun barəsində elmi araşdırmalar yenidən çap olunmuşdur. 1956-cı ildə Veymarda şairin ölümünün yüzilliyinə həsr olunmuş beynəlxalq konqres keçirilmiş, 1962-ci ildən etibarən isə onun adı ilə bağlı illik dərgilər işıq üzü görməyə başlamışdır. 1970-ci ildə Düsseldorfda Haynrix Hayne İnstitutu və şairin muzeyi təşkil olunmuşdur.

Haynenin əsərləri dünyanın, demək olar ki, bütün dillərinə tərcümə edilib. Onun əsərlərini rus dilinə Lermontov, Tütçev, Blok, Marşak çevirib. Azərbaycan dilində oxuculara təqdim olunan şeir və poemalar isə unudulmaz Mikayıl Rzaquluzadə tərəfindən tərcümə edilib.

Dahi filosof Karl Marks onu öz zamanının ən müdrik şəxsiyyəti adlandırmışdı. Həqiqətən də, Haynrix Hayne çox gəzmiş, çox görmüş, çox şeyi anlamışdı. O, özünü “alman inqilabçı demokratlarının tribunu” saymış, “inqilab əsgəri” adlandırmışdı. Amma zaman-zaman mübarizədən bezmiş, həyatı gözəlləşdirmək borcundan imtina etmiş, kimsənin boyunduruğu altında yaşamaq istəməyərək, adi şair olduğunu söyləmiş, azad nəğmələr oxumaq, azad olmağı arzulamışdı.

Sonralar, yaşının yetkin çağında Hayne belə yazmışdı: “...Bilmirəm, tabutum üzərinə dəfnə çələngi qoyulmağa layiqəm, yoxsa yox...Ancaq siz mənim tabutum üzərinə qılınca qoymalısınız, çünki əsl insanların azadlığı uğrunda mübarizədə cəsur bir əsgər olmuşam”.

Kitabxanaçı: Görkəmli şairin “**Şimal dənizi**” nə həsr etdiyi şeirlərini oxuculara çatdırmaq məqsədilə kitabxanada şeir müsabiqəsi keçirilir.

İlk iştirakçı şeirini demək üçün səhnəyə dəvət olunur.

Fırtına

Fırtına coşur-daşır,
Guruldaşır dalğalar...
Dalğalar hiddətlənir, köpürərək qəzəblə,
İnadla bir-birinin üstündən qalxır-aşır,
Axışır yığın-yığın ağappaq canlı dağlar...
Bir gəmicik tələsik,
Çətinliklə dırmaşır onların üzərinə,
Birdən qopub yerindən yuvarlanır aşağı,
Suların qara, nəhəng bətninə düşür yenə...

Ey dəniz!
Ey köpükdən yaranmış gözəlliklər anası,
Eşqin ulu nənəsi, mənə aman ver, aman!
Bir bax, meyit qoxusu duyaraq dövrə vurur
Bir ağ xəyalat kimi başım üstə qağayı!..
İtiləyir dorlara sürtərək dimdiyini,
Açgözlüklə yeməyə bir ürək gözləyir, bax!
Bir ürək ki nəğmələr deyir sənin qızına,
Bir ürək ki, hiyləgər nəvən eyləmiş onu
Özünə bir oyuncaq!..

Əbəsdir bu yalvarış!
Batacaq nidalarım fırtınanın səsində,
Küləyin nərəsində...
Hər şey qaynayıb coşur, ulayır, nərildəyir
Dəlixanaya bənzər bu səslər aləmində.
Ancaq bütün bu qorxunc gurultular içindən
Aydın eşidirəm mən
Arfanın cazibəli şirin təranəsini,

Həzin coşqun bir qəlbin.
Ürəyi parçalayan o zərif nəğməsini-
Tanıyıram səsini...

*Kitabxanaçı “Dənizə salam” şeirini demək üçün ikinci
iştirakçını səhnəyə dəvət edir.*

Dənizə salam

“Talatta! Talatta!..”
Salamlar sənə, ey əbədi dəniz!
Salamlar, salamlar, on min qat salam,-
Sevinən qəlbdən,-
Bir zaman kədərlə, fəlakətlərlə
Döyüşən,
Vətənçin canından keçən
O on min mərd-igid insan qəlbindən
Eşitmiş olduğun o salam kimi,
Ürəkdən salam!..

Dalğalar ucalırdı,
Ucalır, səs salırdı.
Şux, çəhrayı bir işıq
Saçırdı onların üstünə günəş.
Qağayılar diksinib qaçırdı çıxıraraq,
Onlardan uzaq.
Atlar eşirdi yeri, qalxanlar toqquşurdu,
Uzaqlarda əks edən bir zəfər səsiydi bu:
“Talatta! Talatta!..”
Salamlar sənə, eyni əbədi dəniz!

Vətən dili kimi xoşdur gurultun...
Sənin o dalğalanan sinəni görəndə mən,
Uşaqlıq rüyalarım keçir nəzərlərimdən.
Keçmiş yaddaşım mənə
Bir-bir nəql edir yenə:
İsti, əziz, sevimli, gözəl oyuncaqlardan,
Parıldayan, bəzəkli bayram bəxşişlərindən.

Qıpqırmızı budaqlı mərcan ağaclarından,
Beli pul-pul qızıllı o qəşəng balıqlardan,
Sapsarı incilərdən, rəngbərəng çınqıllardan...
Bunları sən gizlədib saxlayırsan dərinədə,
Öz saf büllar evində...

*Kitabxanaçı “Suallar” şeirini demək üçün üçüncü
iştirakçını səhnəyə dəvət edir.*

Suallar

Gecə yarı, dənizin tənha, boş sahilində
Dayanmış yalqız bir gənc, sıxır onu iztirab.
Sinəsi dərdlə dolu, başı da şübhələrlə,
Kədərlə dalğalara belə eyləyir xitab:

-Ah, açın, ey dalğalar, bu həyat sirlərini,
Bu qədim, bu sıxıcı kainat sirlərini!
Bu sirlərin üstündə xeyli baş sındırdılar:
Üstündə heroqlifli, qalpaq geyimli başlar,
Başlar: çalmalı başlar, qara beretli başlar,
Parikli və minlərlə ən hərəratli başlar,

Aciz, miskin, zavallı insanların başları...
Dalğalar, insan nədir? Siz cavab verin bari!
Kimdir, hardan gəlmişdir? Bəs indi hara gedir?
O, göydə, ulduzlarda yaşayanlar kimlərdir?..

Dalğalar xışıldayır əbədi səslərilə;
Külək əsir, buludlar qaçıyır qalaq-qalaq...
Parıldaşır uzaqda ulduzlar soyuq, laqeyd;
Hələ sahildə durub cavab gözləyir axmaq...

Əsərləri:

Çay : hekayə // Alman ədəbiyyatı antologiyası. – Bakı : Şərq-Qərb, 2009. – S. 60-61.

Haqqında:

Биография-Генрих Гейне // www.bukinistu.ru

Dünya ədəbiyyatı incilərini bizə bəxş edənlər
(metodik vəsait)

Ünvan: AZ-1022 Bakı şəh., S. Vurğun küç. 88;
E-mail: info@clb.az
URL: www.clb.az

F. Köçərli adına Respublika
Uşaq Kitabxanasında
çap olunmuşdur.
Sifariş: 27
Çapa imzalanmışdır: 15.05.2017
Tirajı: 100
Pulsuz